

De West-Indische Gids
Twaalfde Jaargang 1931

Bankwezen in Curaçao (1906-1928)

Door

W.K.F. Zwierzina

ing way in which the Dutch authorities in Surinam treat these people, as well as the Indians and other less enlightened groups who are under their control. This is indeed refreshing to witness, and if such toleration and understanding were exercised by other governments, I am sure that the world would be a much more pleasant place in which to live.

Dr. MORTON C. KAHN

Cornell University Medical College, New York City.

Dr. MORTON C. KAHN will allow me a few remarks:

¹⁾ I did not say that Prof. Morton Kahn relied „principally” on interpreters. I wrote: „in enkele gevallen”, i. e. „in a few cases”.

²⁾ It is known all over Surinam that white men are not allowed to enter the sacred village of Dahomey. L. Junker mentions this in his article „Eenige mededeelingen over de Saramaccaner Boschnegers” in „De West-Indische Gids” of January 1923, p. 456/457.

My remark refers to what the boatsmen said would happen *before a white man got to the village*. Therefore I drew attention to the fact that several expeditions *passed* („voorbijgevaaren”) Dahomey — not „passed through Dahomey” — without noticing these disturbances. I did not of course think that the professor believed this nonsense.

³⁾ I doubted whether „voodoo” — *ending in sacrificing a child*, as in Haiti — is practiced by the Bush-Negroes. The ritual to pacify a snake, accidentally burnt to death has often been described. See „Encyclopaedie van Nederlandsch West-Indië”, sub voce „Slangenver-eering”.

⁴⁾ I did not deny that Prof. Morton Kahn heard the stories about „sneki-koti” in the Bush-Negro villages. I only stated that I had never heard them from the Bush-Negroes, but from other sources

I will end these notes by expressing my admiration for the scientific work done in Surinam by Prof. Morton C. Kahn and by Prof. and Mrs. Herskovits.

H. D. B.

BANKWEZEN IN CURACAO

(1906—1928).

DOOR

J. VAN ETTINGER

Na de in 1906 door den Minister van Koloniën genomen beslissing nopens reorganisatie van de Curaçaosche Bank ¹⁾ kon met de voorbereiding van een nieuw reglement voor die instelling weer voortgang gemaakt worden.

In Maart 1907 diende de Gouverneur een ontwerp-Bankreglement bij den Kolonialen Raad in. (Gedrukte Stukken, Zittingsjaar 1906—1907—13, 1 en 2). Dit ontwerp stemde vrijwel overeen met dat van de Commissie van 1901 ²⁾.

In het Eindverslag van den Kolonialen Raad (Gedrukte Stukken, Zittingsjaar 1906—1907—13, No. 3; een voorloopig verslag is niet uitgebracht) werden de volgende vragen gesteld: Waarom wordt het bankbiljettenkapitaal beperkt, terwijl de voorgeschreven metaaldekking reeds genoegzame waarborgen tegen te groote uitgifte van bankbiljetten oplevert? Hoe zal de wisselhandel tot stand komen en de tegenwaarde van de door de Bank getrokken wissels worden geleverd? Moet de te kiezen rentevoet niet in het reglement worden opgenomen? De Koloniale Raad sprak den wensch uit, dat bij den wisselhandel met de grootste voorzichtigheid zou worden te werk gegaan, dat de voorgestelde regeling niet tot verhooging der uitgaven zou leiden en dat de benodigde klerken uit het bestaande personeel zouden worden gekozen.

Uit de beantwoording van deze opmerkingen in de Nota van den Gouverneur (Gedrukte Stukken, Zittingsjaar 1906—1907—13, no. 4) blijkt het volgende: Het bankbiljettenkapitaal was op f 250.000.— gesteld, omdat in verband met de praktijk gemeend werd, dat zich binnen afzienbaren tijd geen behoefte aan de uitgifte van een grooter bedrag aan bankbiljetten zou opdoen. De

¹⁾ Zie mijn artikel „Munt- en bankwezen in Curaçao” (1880—1905) in den 10den jaargang van dit tijdschrift, bladz. 464.

²⁾ Idem bladz. 446 v.v.

fixeering van de emissie was geschied in navolging van eene buitenlandsche bank (vermoedelijk de Deutsche Reichsbank; Bankgesetz van 14 Maart 1875). Bij den wisselhandel zou omzichtigheid worden betracht. De tegenwaarde van getrokken wissels zal voorloopig worden geleverd door aankoop van Gouvernements- en Marinewissels en wissels ter zake van uitgevoerde producten. Later zal de Directie ook elders getrokken wissels onder soliede waarborgen kunnen aankopen. Nemen de werkzaamheden beduidend toe, dan zal eene verhooging der uitgaven niet ontgaan kunnen worden. Het is evenwel te verwachten, dat de hoogere opbrengst de meerdere kosten ruimschoots zal dekken. De klerken zullen uit het bestaande personeel worden genomen. Aangeven van den rentevoet in het reglement is onuitvoerbaar, daar de rente afhangt van den op een bepaald tijdstip algemeen aangenomen interestvoet en voorts van vraag en aanbod.

In eene slecht bezochte vergadering van den Kolonialen Raad (aanwezig waren 7 van de 13 leden) op 21 Mei 1907 werd de ontwerp-verordening tot vaststelling van een nieuw reglement voor de Curaçaosche Bank zonder discussie en zonder hoofdelijke stemming aangenomen. Niemand herinnerde aan de jarenlang geuite bezwaren tegen het reglement van 1828, waaraan nu tegemoet werd gekomen, noch aan de overwinning behaald in den stillen strijd tegen het Opperbestuur, welke reeds van 1901 af was gevoerd. Blijkbaar voelde men in de kolonie het gewicht van de hervorming van de Curaçaosche Bank niet.

Daar bij den Minister van Koloniën geen bezwaar tegen het nieuwe reglement bestond, kon dit worden afgekondigd (P. B. 1907, No. 9).

Zoo was de Curaçaosche Bank behouden gebleven, feitelijk faute de mieux. Daar De Surinaamsche Bank de zorg voor de circulatie op Curaçao niet op zich wilde nemen en geen andere particuliere instelling zich opdeed — op het aanbod van Maduro and Sons was niet ingegaan —, moest de Regeering ten slotte wel besluiten tot de reorganisatie van de „vergrijpsde” Gouvernements-bank.

Eene volledige beschrijving van den gang van zaken van 1901 — 1907 bij de herziening van het Bankreglement der Curaçaosche Bank was tot heden nimmer gegeven. In het Koloniaal Verslag van Curaçao over 1906 (blz. 16, § 6) wordt voor het eerst de aan de Commissie in 1901 gegeven opdracht vermeld. Het Koloniaal Verslag over 1907 geeft in enkele regels de ten slotte gevallen beslissing weer. Ook Mr. Dr. G. J. Fabius, de schrijver van „Het Bank-

wezen in Nederlandsch-West-Indië” (1917), tastte ten aanzien van het voorgevallene geheel in het duister. Dit blijkt ten duidelijkste uit de volgende aanhalingen uit genoemd werk: „Het verslag van de Commissie is niet bekend gemaakt; alleen de strekking ervan werd later aan de Staten-Generaal en Kolonialen „Raad medegedeeld” (blz. 33) en „Er is evenwel niet bekend gemaakt tot wie de Regeering zich om voorlichting heeft gewend, evenmin wat de strekking is geweest der ontvangen adviezen. „Moet daaruit misschien worden afgeleid, dat die adviezen zeer „hebben afgeweken van de slotsom, waartoe de Commissie was „gekomen?” (blz. 34).

Volgens het Reglement van 1907 was de zetel van de Curaçaosche Bank Willemstad, het doel bevordering van de economische ontwikkeling van de kolonie Curaçao en het werkingsgebied de kolonie Curaçao. Onder goedkeuring van den Gouverneur kon de Directie op de overige eilanden agentschappen vestigen. Eigenlijk gezegde agentschappen heeft de Bank nooit gesticht; daarentegen heeft de Directie reeds in 1907 vertegenwoordigers op St. Eustatius, St. Martin en Bonaire aangesteld; als zoodanig werden de gezaghebbers van die eilanden aangewezen. Later zijn ook vertegenwoordigers op Aruba en Saba benoemd.

Het kapitaal zou voorloopig bedragen f 350.000.—. Op 1 Augustus 1907, toen het nieuwe reglement krachtens beschikking van den Gouverneur van 4 Juli t.v., No. 437, (P. B. 1907, No. 17) in werking trad, bedroeg het kapitaal van de Bank, hetwelk met uitzondering van f 75.000.— geheel uit de winst was opgebouwd, f 364.265,44½, waarvan f 14.265,44½ op de reserve werd overgeschreven. De reserve zou uit de winst worden aangevuld, totdat ze het voorgeschreven bedrag van f 50.000.— had bereikt.

De Bank kreeg het uitsluitend recht van uitgifte van bankbiljetten in de kolonie; de biljetten werden in de koloniale kassen als betaalmiddel aangenomen. De maximum-uitgifte (het z.g. „bankbiljettenkapitaal”) werd op f 250.000.— bepaald; op 1 Augustus 1907 was voor een bedrag van f 168.500.— aan biljetten in omloop; in 1908 werd tot verdere uitgifte overgegaan. De biljetten waren dagelijks op vertoon bij de Directie tegen gangbare specie inwisselbaar. De dekking van de bankbiljetten door munt of muntmateriaal, berustende bij de Directie te Willemstad, werd op ⅓ bepaald. De Gouverneur kon in dringende omstandigheden op voordracht der Directie — en onder voorbehoud van bekrachtiging bij koloniale verordening — de bestaande dekkings-verhouding tijdelijk wijzigen.

Aan de Bank waren de volgende operatiën toegestaan: disconteren van wisselbrieven en ander handelspapier; koopen, verkopen en afgeven van wisselbrieven; verstrekken van kapitaal aan landbouw-, veeteelt- en nijverheidsondernemingen; verstrekken van geld onder hypotheccair verband van vaste goederen, gelegen op het eiland Curaçao (het maximum hiervoor te bezigen werd onder goedkeuring van den Gouverneur op f 150.000.— bepaald; daar men bang was moeilijkheden met taxatie en toezicht te ontmoeten, werd het plaatsen van hypothecken aanvankelijk niet toegelaten op de andere eilanden der kolonie); het beleenen van landbouwproducten, goederen, waren, koopmanschappen, munt en muntmateriaal (voor uiterlijk drie maanden; hoogstens $\frac{2}{3}$ van de waarde mocht verstrekt worden); financieele commissiën voor het Gouvernement (o.a. gelden ontvangen en uitbetalen; alles zonder provisie). In eene instructie zou de Gouverneur nadere regelen geven voor de uitvoering der operatiën; daarin zou ook worden opgenomen de dienstregeling voor de Directie en de beambten. Verboden was: het geven van crediet of voorschot in blanco (uitgezonderd aan het Gouvernement); het deelnemen aan handels-, nijverheids- of andere ondernemingen; het koopen van effecten, roerende en onroerende goederen, waren of koopmanschappen (uitgezonderd, indien noodig voor het bedrijf of ter vermindering van verlies bij executie).

De Directie moet bestaan uit een voorzitter (tevens Administrateur van Financiën) en 4 Directeuren, benoemd door den Gouverneur. Deze zal aan de Directie een secretaris en het noodige aantal klerken toevoegen.

Van de over een bepaald jaar gemaakte zuivere winst wordt een door den Gouverneur op voorstel van de Directie bepaald gedeelte (niet minder dan de helft) in de koloniale kas gestort.

Eénmaal 's maands moet de Directie in de Curaçaosche Courant (het officieele nieuwsblad van de kolonie) een verkorte balans doen opnemen en aan den Gouverneur den stand der operatiën mededeelen. Jaarlijks moet aan den Gouverneur een uitgewerkte balansstaat worden overgelegd.

De Gouverneur kon het aanvangen van de wisseloperatiën tot hoogstens 1 jaar na de inwerkingtreding van het reglement instellen.

De Instructie voor de Directie van de Curaçaosche Bank werd vastgesteld bij besluit van den Gouverneur van 2 Juli 1907 (P.B. no. 16).

Aan die Instructie ontleenen wij het volgende: De Voorzitter,

de Secretaris en de verdere beambten zijn bezoldigd; de bezoldigingen worden vastgesteld door den Gouverneur. Deze kan aan de Directeuren eene vergoeding geven voor het bijwonen der vergaderingen en voor de gevallen, waarin zij den Voorzitter bijstaan. De Voorzitter wordt bij ontstentenis vervangen door een der Directeuren, aan te wijzen door den Gouverneur op voordracht der Directie. De afdoening der werkzaamheden geschiedt door den Voorzitter (zoo noodig bijgestaan door één der leden van de Directie) en verder door den Secretaris en het overige personeel. De Voorzitter heeft de beschikking over een bedrag van ten hoogste f 15.000.— tot het doen van transactiën; voor dit bedrag moet hij zekerheid stellen. De Directie moet zoo dikwijls vergaderen als zij dit noodzakelijk acht, maar minstens éénmaal 's maands. De Voorzitter wikkelt de transactiën af, waartoe de Directie machtiging heeft verleend.

Voor den wisselhandel zal de Directie soliede betrekkingen in het buitenland aanknoopen. Zij zal een agentschap in Nederland vestigen en kan ook elders agenten aanwijzen om op Europa en Noord-Amerika getrokken wissels aan te koopen.

Bij beleeningen mag hoogstens 60% van de waarde van het onderpand worden verstrekt. Terugbetaling (in bepaalde termijnen of in eens na verloop van een bepaalden tijd) moet worden voorgeschreven.

De gereorganiseerde Curaçaosche Bank kon nu hare werkzaamheden aanvangen. Een begin werd gemaakt met het opruimen van de aanwezige promessen (de z.g. „gedisconteerde wissels”) en stelselmatig werd hiermede voortgegaan. De in 1904 tegen een rente van 4% aan de Curaçaosche Hypotheekbank geleende gelden ad f 60.000.— (hiertegen had Mr. Marchant in zijne vroeger besproken rede ernstig bezwaar gemaakt ¹⁾ bleven tot 1910 bij die Bank in gebruik en werden toen terugbetaald.

Met ingang van 1 Februari 1908 werd ingevolge besluit van den Gouverneur (P. B. 1908, no. 3) aangevangen met het koopen, verkopen en afgeven van wisselbrieven. De Bank richtte agentschappen (eigenlijk correspondentschappen) op te Amsterdam. (De Surinaamsche Bank, later de Twentsche Bank), te Rotterdam (de Incasso-Bank, later de Nederlandsche Handel-Maatschappij) en te New York (Maitland, Coppel and Co.). Voor het krijgen van een volledig overzicht zou de Bank ook nog agentschappen hebben moeten vestigen op de voornaamste der Kleine Antillen en aan de kust van Zuid-Amerika (Venezuela, Columbia).

¹⁾ Zie 10de jaargang van dit tijdschrift, bladzijde 461 v.v.

Toen door de onlusten met Venezuela groote schaarschte aan wissels ontstond en de grove zilveren munt weer begon af te vloeien, greep de Curaçaosche Bank niettegenstaande de bovengenoemde leemte krachtig in. Zij ging den wisselkoers op Nederland zoodanig verlagen, dat remittering van zilveren teekenmunt niet meer loonend werd; voor de betaling van de door haar afgegeven wissels nam zij aanvankelijk zelfs genoegen met pasmunt.

Was het doel oorspronkelijk geweest eenige winst te maken door den handel in wissels, door de omstandigheden ging de Curaçaosche Bank er toe over om te voorzien in de behoefte aan wissels voor de geheele kolonie, voor zoover natuurlijk aan de vraag naar wissels niet was tegemoet gekomen door particuliere bankiers. De dekking werd vergemakkelijkt, doordat de Bank de beschikking kreeg over de Gouvernements- en Marinewissels. De Bank kon zodoende bij hare agentschappen voldoende saldi aanhouden.

Hoewel het doel van de Curaçaosche Bank was bevordering van de economische ontwikkeling der kolonie Curaçao, werd om de bovenvermelde redenen het ter leen verstrekken van gelden onder hypothecair verband beperkt tot het eiland Curaçao. Spoedig bleek nu, dat voor vele bewoners van de overige eilanden der kolonie door deze beperking de gelegenheid werd weggenomen om fondsen te verkrijgen tot uitbreiding van hunne ondernemingen of tot het op touw zetten van nieuwe. Daar de Bankdirectie voor elke verstrekking van gelden een nauwkeurig onderzoek toezegde, werd met ingang van 13 Februari 1908 de beperking opgeheven (P. B. 1908, no. 11) en de mogelijkheid van verstrekking van gelden onder hypothecair verband uitgebreid tot de *geheele* kolonie.

Reeds in April 1909 was gebleken, dat de handel behoefte had aan meer ruilmiddelen, dan waarover toentertijd beschikt kon worden. De Gouverneur was van oordeel, dat de noodzakelijkheid bestond om aan die behoefte tegemoet te komen door de bankbiljettenemissie te vergrooten en stelde in verband daarmee voor de maximum-uitgifte van f 250.000.— te verhoogen tot f 300.000.— Verder gaf hij in overweging de verhouding, waarin de bankbiljetten door munt en muntmateriaal gedekt moesten zijn van $\frac{1}{3}$ te brengen op $\frac{1}{5}$, ten einde de Curaçaosche Bank aan meer kasmiddelen te helpen. Dit voorstel, dat zonder eenige bespreking door den Kolonialen Raad werd aangenomen (P. B. 1909, no. 15), was wat het eerste gedeelte betreft alleszins te verdedigen. De verlaging van de dekkingsverhouding, welke bij het Opperbestuur geen verzet ontmoette, was n. h. v. niet juist ge-

zien. Bij de Nederlandsche Bank en De Javasche Bank was de dekkingsverhouding toentertijd 40 %, bij de Surinaamsche circulatiebank 33 $\frac{1}{3}$ %. Eerst de wereldoorlog bracht voor die drie circulatiebanken de tijdelijke verlaging tot 20 %. Hierbij moet in het oog gehouden worden, dat bij de Curaçaosche Bank alleen dekking bestond voor de bankbiljetten, terwijl de drie andere banken ook de dadelijk opeischbare vorderingen in de dekking hadden opgenomen.

Toen na het tot stand komen van de — reeds door de Grondwet van 1848 gevorderde — Curaçaosche Comptabiliteitswet (Nederlandsch Staatsblad 1910, no. 316; P. B. no. 63) de Algemeene Rekenkamer te 's-Gravenhage met de contrôle op de geldmiddelen der kolonie Curaçao werd belast, rees er twijfel over de toepasselijkheid van genoemde wet op de Curaçaosche Bank.

Aan het verzoek van de Algemeene Rekenkamer eene zoodanige oplossing aan te geven, waardoor alle twijfel zou worden vermeden, werd eerst in December 1914 voldaan. Bij de wet van 21 December 1914 (Nederlandsch Staatsblad no. 587) werd o.m. aan artikel 39 van de Curaçaosche Comptabiliteitswet een 5de lid toegevoegd, luidende: „Het bepaalde bij het eerste lid is niet van „toepassing op de Curaçaosche Bank en op de Koloniale Post-„spaarbank. Alle kosten van die Banken worden op de koloniale „huishoudelijke begrooting gebracht en de teruggave dier kosten „wordt onder de middelen en inkomsten ter goedmaking van de „uitgaven der kolonie opgenomen”.

Ondertusschen was reeds bij verordening van 17 December 1912 (P. B. No. 61) aan het reglement van de Curaçaosche Bank eene zinsnede, overeenkomende met de latere aanvulling der Curaçaosche Comptabiliteitswet, toegevoegd. Deze alinea luidde: „Alle kosten van de Curaçaosche Bank worden op de Koloniale Huishoudelijke Begrooting van Curaçao gebracht en de teruggave „dier kosten onder de middelen opgenomen”.

In hetzelfde jaar 1912 werd bij verordening van 27 Juni (P. B. No. 39) het maximum van de uitgifte van bankbiljetten van f 300.000.— verhoogd tot f 400.000.—. Door de uitbreiding van de operatiën van de Bank werd de behoefte aan bankbiljetten sterker.

De invloed van den begin Augustus 1914 uitgebroken wereldoorlog deed zich ook in de verwijderde kolonie Curaçao gevoelen. Zonder last van het Opperbestuur werd bij verordening van 12 Augustus 1914 (P. B. No. 30) de inwisselbaarheid van de biljetten van de Curaçaosche Bank geschorst en het „bankbiljetten-

kapitaal" van die instelling verhoogd van f 400.000.— tot f 600 000 —. De verhooging van het bankbiljettenkapitaal met f 200.000.— geschiedde, omdat de Gouverneur het noodzakelijk achtte in verband met den in Europa bestaanden oorlogstoestand en de mogelijkheid van het ontstaan in de kolonie van eene financiële crisis de Curaçaosche Bank de beschikking te doen verkrijgen over een grooter bedrag aan bankbiljetten. De inwisseling der bankbiljetten werd tijdelijk geschorst, om den voorraad der Bank aan muntspeciën te beschermen.

De kolonie Curaçao stond met dezen maatregel alleen. In Nederland werd de schorsing van de verplichting van De Nederlandsche Bank tot betaling harer biljetten mogelijk gemaakt door de wet van 3 Augustus 1914 (Staatsblad no. 345). Deze wet is evenwel nooit uitgevoerd. Hare voorschriften zijn thans opgenomen in artikel 19 van de Bankwet 1919 (Nederlandsch Staatsblad 1918, No. 553). Analoge voorschriften vindt men in artikel 17 van de Javasche Bankwet 1922 (Nederlandsch Staatsblad No. 519) ¹⁾. Bij de beoordeeling van de oninwisselbaarheid van de bankbiljetten in Curaçao mag evenwel niet uit het oog verloren worden, dat, terwijl in Nederland en Suriname zilverbons en in Nederlandsch-Indië muntbiljetten in omloop werden gebracht, aan welke de hoedanigheid van wettig betaalmiddel werd toegekend, dergelijk noodgeld in Curaçao niet werd uitgegeven.

In overeenstemming met den ten deze geraadpleegden Minister van Financiën Bertling had de Minister van Koloniën Pleyte (1913—1918) tegen de vergrooting van het voor de uitgifte van bankbiljetten toegestane maximum tot f 600.000 — in de toenmalige buitengewone omstandigheden geen bezwaar. De Bank had een kapitaal van f 350.000.—, een reservefonds van rond f 56.000.— en een meer dan voldoende specievoorraad. Eene bankbiljettenemissie van f 600.000.— scheen dus niet overdreven. De tijdelijke schorsing van de inwisselbaarheid der bankbiljetten van de Curaçaosche Bank werd echter eene voorziening van zoo verre strekking en gevolgen geacht, dat ze slechts in geval van besliste noodzakelijkheid mocht worden getroffen. Voor vernietiging van de Curaçaosche verordening werden nochtans geen termen gevonden, omdat de koloniale belangen in verband met de geringe verplichte metaaldekking ($\frac{1}{5}$) en de ongunstige betalingsbalans den maatregel wellicht noodzakelijk maakten. Zoodra de omstandigheden dit zouden toelaten, zou evenwel op

¹⁾ Verg. ook artikel 16 van de Surinaamsche Bankwet 1928. (Nederlandsch Staatsblad n°. 231).

het schorsingsbesluit moeten worden teruggekomen en de oude toestand hersteld.

Aan den Gouverneur werd in vorenstaanden geest geschreven. Men haastte zich in de kolonie evenwel niet om de schorsing van de inwisselbaarheid te doen ophouden. Eerst in Juli 1925 werd daartoe door Gouverneur Brantjes een voorstel gedaan (Gedrukte Stukken, Zittingsjaar 1925—1926—5) ¹⁾.

De Gouverneur, zich geheel vereenigende met een advies van de Directie der Curaçaosche Bank, verklaarde, dat de tijdelijke schorsing van de inwisseling der bankbiljetten diende te worden ingetrokken, zoodra de omstandigheden dit toelieten. De schorsing was eene daad van voorzichtigheid. De Bank had voorzien, dat door den Europeeschen oorlog en het oorlogsgevaar voor Nederland de wisselkoers in de kolonie buitengewoon hoog zou stijgen. De remises zouden dan in geld geschieden. De Bank zou bestorm worden ter inwisseling van bankbiljetten en de kolonie zou van goud en zilver ontbloot worden. Behalve de verplichte metaaldekking moest de Bank nog munt in voorraad hebben, om met het oog op de maandelijksche aanvragen om geld van het koloniaal bestuur en den aankoop der Marinewissels haar bankbiljettenkapitaal te kunnen vergrooten. Specietoezending uit Nederland was onmogelijk. Levensmiddelen moesten met het oog op de weinige voorraden en den geringen oogst uit Amerika worden aangevoerd. De levering geschiedde niet zonder moeilijkheden tegen afgifte van wissels. Ook uit dit oogpunt was reserveering van goud noodzakelijk.

Kort daarop greep er eene gebeurtenis plaats, welker gevolgen op het Curaçaosche circulatiebankwezen duidelijk merkbaar zouden zijn.

In November 1915 gaf de in 1869 opgerichte Royal Bank of Canada, die tal van bijkantoren in Centraal- en Zuid-Amerika alsmede op de Antillen heeft, door een tusschenpersoon te kennen, dat zij voornemens was een kantoor op Curaçao te stichten, indien er geen bezwaar bestond haar de door artikel 185 van het Regeeringsreglement verplicht gestelde vergunning te verleenen en de Regeering haar in alle opzichten gunstig gezind zou zijn. De Nederlandsche en De Surinaamsche Bank, ter zake om advies gevraagd, herinnerden aan de vroegere pogingen tot hervorming van het Curaçaosche bankwezen en meenden beide ernstig te moeten afraden aan de Royal Bank vergunning te geven, vooral

¹⁾ Tot herstel van de inwisselbaarheid der biljetten is pas overgegaan bij verordening van 14 Juni 1927 (P. B. No. 48).

nu door de opening van het Panamakanaal, de toeneming van de scheepvaart, de vestiging van de Bataafsche Petroleum-maatschappij en de hervatting van de fosphaatverschepping een beter tijdperk voor de kolonie scheen aan te breken. De Nederlandsche Bank beval aan, daar eene krachtige, goed werkende, behoorlijk ingerichte bank van Nederlandsche nationaliteit in de kolonie ontbrak, de Curaçaosche Bank uit hare weinig krachtige stelling op te heffen en te reorganiseeren of liever nog eene nieuwe Nederlandsche bank in de kolonie te stichten. De Directie verwees daarvoor naar de Nederlandsche Handel-Maatschappij of De Surinaamsche Bank. Hulppersoneel ingeval van ziekte, enz. zou wellicht van de Petroleummaatschappij kunnen verkregen worden.

De Hoofddirectie van De Surinaamsche Bank kwam met concrete voorstellen. Zij wilde na een nauwkeurig onderzoek in loco de mogelijkheid overwegen van de oprichting van een filiaal te Willemstad en de overneming van de Curaçaosche Bank.

Het aanbod van De Surinaamsche Bank werd door de Regeering aangenomen. De toenmalige Minister van Koloniën was van oordeel, dat de Curaçaosche Bank niet genoegzaam in de geld- en credietbehoeften van handel en scheepvaart kon voorzien. De Directie miste de noodige buitenlandsche betrekkingen. De ambtelijke leden bezaten geen voldoende kennis van het bankvak en hadden geen genoegzaam belang bij den bloei der instelling; de particuliere belangen van de niet-ambtelijke leden stemden niet altijd overeen met het welvaren der circulatiebank. Zorg voor de circulatie, voor de binnenlandsche credietbehoeften en voor de regeling van de buitenlandsche wisselkoersen was alleen te verwachten van eene krachtige, goed ingerichte, ook elders werkende bankinstelling met vele buitenlandsche betrekkingen.

Uit sedert ontvangen inlichtingen van den Gouverneur van Curaçao bleek, dat bij de firma S. E. L. Maduro and Sons, — die reeds in 1901 en 1906 vergunning had gevraagd om eene circulatiebank op te richten — en de firma Correo Hermanos en Co. het plan bestond om met ingang van 1 Januari 1917 te Willemstad de „Maduro's Bank" op te richten met een maatschappelijk kapitaal van f 1.000.000. —. De beide firma's hadden er op gewezen, dat de ontwikkeling van het handelsverkeer en de nijverheid, de toeneming van import-, export- en doorvoerhandel, de grootere levendigheid op de scheepswerven door de hervatting van den fosphaatuitvoer en de oprichting van de Bataafsche Petroleum Raffineerderij eischen stelde aan de Curaçaosche Bank, waaraan

deze slechts in ontoereikende mate kon voldoen, zoo ten opzichte van beleening van goederen en producten, als van den handel in buitenlandsche wissels. De firma's betoogden, dat het wenschelijk zou zijn eene instelling te stichten, die ook op Zon- en feestdagen werkzaam zou zijn, en op werkdagen langer geopend dan de bestaande circulatiebank. Die instelling zou zich moeten bezig houden met den wisselhandel op alle plaatsen der wereld, met het nemen van gelden à deposito, den koop en verkoop van buitenlandsch bankpapier en buitenlandsche munten, den handel in buitenlandsche effecten, enz. In verband met dat voornemen vroegen de beide firma's voor de op te richten bank de bevoegdheid bankpapier in omloop te mogen brengen, dat als wettig betaalmiddel zou worden erkend. Zij waren bereid eene redelijke dekking in edel metaal aan te houden en verder zakelijke zekerheid te verstrekken.

Een dergelijk verzoek, om eene circulatiebank te Curaçao te mogen oprichten, werd eveneens ontvangen van de Curaçaosche Handel-Maatschappij, wier hoofdzetel te Amsterdam was gevestigd.

De Directie van de Curaçaosche Bank gevoelde niet veel voor inwilliging van de gedane verzoeken. Zij had den indruk aan de haar gestelde eischen te voldoen. Na beëindiging van den wereldoorlog zou zij haar wisselhandel uitbreiden en zich in verbinding stellen met banken te Londen, Parijs, Berlijn, enz. De door de firma Maduro c.s. opgesomde werkzaamheden lagen niet op den weg van eene circulatiebank, daarvoor moest eene gewone particuliere bank, liefst in den vorm van eene naamlooze vennootschap, worden opgericht. Als circulatiebank had de Curaçaosche Bank steeds aan haar doel beantwoord. Bleek er behoefte aan meer bankpapier te bestaan, dan werd de uitgifte steeds vergroot. Werd het verzoek van een der aanvragers ingewilligd, dan zou het aan de Curaçaosche Bank verleende uitsluitende recht tot de uitgifte van bankbiljetten vervallen. Het Gouvernement zou daarvoor een groot gedeelte van de voordeelen der Curaçaosche Bank moeten derven; de bevolking zou den waarborg missen, dat bij de uitgifte van bankpapier het algemeen belang in het oog werd gehouden. Aan meer dan ééne circulatiebank bestond in de kolonie geen behoefte. De Curaçaosche Bank was daarenboven meer malen opgetreden tegen opdrijving der wisselkoersen en tegen afvloeiing van de Nederlandsche zilveren munt.

Hangende de overweging van reeds aan de orde gestelde denkbeelden nopens de reorganisatie van het Curaçaosche bankwezen

besloot de Gouverneur geen beslissing te nemen op de beide ingediende verzoeken.

Bedoelde denkbeelden waren tot uiting gekomen in eene bespreking, welke Minister Pleyte in het begin van Juni 1917 had met Directeuren van Nederlandsche banken, van scheepvaart- en petroleum-maatschappijen, enz. Wel is waar gold die bespreking in hoofdzaak het Surinaamsche bankwezen en in het bijzonder de regeling van het cultuurcrediet, doch ook het bankwezen op Curaçao werd daarbij ter sprake gebracht. Minister Pleyte gevoelde er veel voor De Nederlandsche Bank uit te noodigen zich met de uitgifte van bankpapier te belasten, voorts te trachten de stichting te Willemstad van een krachtige Nederlandsche bankinstelling (al dan niet dezelfde als in Suriname), die aan de behoeften van handel, scheepvaart, mijn- en landbouw zou kunnen voldoen, te bevorderen. De Curaçaosche Bank zou alsdan worden opgeheven. Bij de oprichting van die nieuwe bank werd gedacht aan de Nederlandsche Handel-Maatschappij en de Rotterdamsche Bankvereniging (of wel de Hollandsche Bank voor Zuid-Amerika).

Bij de bespreking werd er op gewezen, dat De Surinaamsche Bank zich bereid had getoond voor Suriname een cultuurbank op te richten, zoodat van eene centrale bank voor de beide koloniën wel niets komen zou. Van andere zijde werd opgemerkt, dat het bankbedrijf op Curaçao groot kon worden, maar dat dit in Suriname steeds een lokaal nevenbedrijf zou blijven. De regeling voor Curaçao moest daarom afzonderlijk worden beschouwd. Tegen het in omloop brengen van bankpapier van De Nederlandsche Bank werd eveneens bezwaar gemaakt; het papier zou als remedium aangewend worden en dus voortdurend wegvloeien; het ongedekt zijn vormde ook een beletsel. Minister Pleyte hield vast aan het plan om voor de geheele West één groote kredietinstelling op te richten, die handelskrediet zou geven op de Curaçaosche eilanden en landbouwkrediet in Suriname, een veelzijdig lichaam derhalve. Eene breedvoerige uiteenzetting van zijne inzichten gaf Mr. Dr. G. J. Fabius, Directeur van de Rotterdamsche Bankvereniging, oud-Gouvernements-secretaris in Suriname. Deze had zijne inzichten het eerst weergegeven in eene reeks artikelen over de Curaçaosche Bank, opgenomen in de (Nederlandsche) Economist van 1913 (in 't bijzonder bladz. 843 t/m 847) en daarna in een in 1917 verschenen geschrift „Het Bankwezen in Nederlandsch-West-Indië (in het bijzonder bladz. 34 t/m 36, 41 t/m 44, 46 t/m 59). Mr. Fabius wilde De Nederland-

sche Bank als circulatiebank doen optreden voor Suriname en Curaçao, hetzelfde plan, dat Minister Elout al in 1826 had gevormd. De Nederlandsche Bank zou dan in eenvoudigen vorm agentschappen moeten stichten te Paramaribo en te Willemstad. Deze agentschappen zouden op telegrafisch bevel van hun hoofdkantoor, daartoe gelast door den Minister van Koloniën, aan de Gouverneurs in bankbiljetten geleidelijk het Rijkssubsidie en de militaire kosten voldoen. Op dezelfde wijze zou worden voorzien in de geldbehoeften van de in Nederlandsch-West-Indië vertoevende Nederlandsche oorlogsschepen. Gouvernements- en Marinewissels, die vaak tot koersverhooging aanleiding gaven, zouden niet meer getrokken worden. Mocht er tijdelijk een te veel aan bankpapier ontstaan, dan was dit geen bezwaar, daar de biljetten als remedium zouden kunnen worden aangewend. De wisselkoersen op Nederland — en indirect op andere landen — zouden worden beteugeld, doordat de goudpunten dichter bij elkaar kwamen en vaster werden. (Bankbiljetten waren in tegenstelling met specie te allen tijde verkrijgbaar zonder agio; de vracht zou ook veel lager zijn). Wel is waar zouden de biljetten in de koloniën ongedekt zijn, maar daar ze in Nederland wettig betaalmiddel waren, kon dit geen beletsel zijn. De koloniale Gouvernemen ten moesten voor de verwisseling der biljetten tegen specie — indien dit gevraagd werd — zorg dragen. Deze taak kon geen moeilijkheden opleveren, daar door de invoering van remittabel bankpapier de afvloeiing van specie wel tot het verleden zou behooren. De Nederlandsche Bank zou hare kosten goedmaken door de rente op aan de Gouvernemen ten te verstrekken voorschotten en door de rente van de voor hare bankbiljetten — de zooeven genoemde voorschotten uitgezonderd — ontvangen sommen na aftrek van de metaaldekking. Zoo noodig zou de Nederlandsche Bank, wier biljetten f 10.— tot minimum hebben, voor de West-Indische koloniën alleen daar te lande gangbare biljetten van lagere coupures kunnen uitgeven. Mocht De Nederlandsche Bank vreezen hare kosten niet goed te maken, dan zou haar veroorloofd kunnen worden wissels te disconteer en, effecten en andere roerende goederen in beleening te nemen en gelden in rekening-courant te verstrekken op voldoende onderpand. Naast De Nederlandsche Bank zouden één of twee krachtige credietinstellingen gevestigd moeten worden, die behalve gewone zaken behandelende te Willemstad zouden optreden als handelsbank en te Paramaribo als cultuurbank.

Eene beoordeeling van het werk van Mr. Fabius verscheen o.a.

in „In- en uitvoer” (jaargang 1917, bladz. 783 t/m 785) van J. W. H. (Mr. J. Westerman Holstijn, toentertijd hoofdamtenaar bij De Nederlandsche Bank, thans Directeur van deze instelling). Mr. Westerman Holstijn is van meening, dat, gelet op de verplichting om over de in omloop gebrachte bankbiljetten rente aan de koloniale kassen te vergoeden en aan die kassen tegen lage rente voorschotten te verleen, de onderneming uit een financieel oogpunt voor De Nederlandsche Bank weinig aantrekkelijks heeft. Door de voortdurende afvloeiing der bankbiljetten zal De Nederlandsche Bank, die niet den minsten invloed op den economischen toestand en het betalingsverkeer kan uitoefenen, groote moeite hebben, om de koloniën in voldoende mate van betalingsmiddelen te voorzien. Alle circulatiemiddelen behalve de pasmunt worden tot remisemiddel gemaakt; dit is een ongewenschte toestand. De circulatiemiddelen (bankbiljetten, gouden en zilveren standaardmunt) moeten het binnenlandsch verkeer dienen; het buitenlandsch verkeer moet onderhouden worden met wissels en soms — bij afdekking van saldi — met metaalzendingen. Door in West-Indië een bankbiljet in te voeren, dat ook in Nederland gangbaar is, naderen de goudpunten elkaar, wat voor den wisselhandel uiterst nadeelig zal zijn. Wel is een internationaal bankbiljet het ideaal van een remisemiddel, maar er bestaat geen aanleiding om ten nadeele van de bankiers op beperkt gebied hiermede een aanvang te maken. Gaat men het bankbiljet ook in West-Indië tot wettig betaalmiddel verheffen, dan zal De Nederlandsche Bank tevens moeten zorgen voor een behoorlijke verwisseling en de handhaving van de pariteit. De instelling zal dan in de West-Indische koloniën wisselhandel moeten drijven en goudpolitiek voeren.

Daar Mr. W. H. er ernstig aan twijfelde of De Nederlandsche Bank eene uitgebreide taak als bovenomschreven op zich zou willen nemen, had hij eene andere oplossing van het vraagstuk gezocht. Hij had zich De Surinaamsche Bank gedacht als circulatiebank voor geheel Nederlandsch-West-Indië en daarnaast eene Algemeene Cultuur- en Handelsbank. Het plan van Mr. Fabius om met twee afzonderlijke instellingen, eene cultuurbank en eene handelsbank, te beginnen in hoop op eene latere smelting keurde hij af. Eene bankinstelling met eene veelzijdige taak had z. i. meer kans op slagen.

Mocht er geen uitzicht zijn om binnen afzienbaren tijd in Nederlandsch-West-Indië en eene circulatiebank en eene Cultuur- en Handelsbank te stichten, dan gaf Mr. W. H. in overweging om,

hoewel in strijd met de theorie, ééne instelling op te richten, die zoowel cultuur- en handelsbank als circulatiebank zou moeten zijn.

Kort daarop (October 1917) verscheen in de (Nederlandsche) „Economist” een artikel van Mr. Dr. C. F. Schoch getiteld „Het West-Indische Bankwezen” (bladz. 837 tot en met 851). Mr. Schoch, de Hoofddirecteur van De Surinaamsche Bank, is het niet eens met Mr. Fabius, dat in Suriname twee bankinstellingen niet *naast elkander* kunnen bestaan; hij toont aan, dat eene cultuurbank en eene circulatiebank (tevens credietinstelling) met scherp afgescheiden arbeidsveld zeer goed in Suriname kunnen werken, vooral als de beide banken dezelfde Directie of dezelfde financieele belangen hebben. Breedvoerig bestrijdt Mr. Schoch de critiek op het beleid van De Surinaamsche Bank; hij heeft den indruk, dat Mr. Fabius zich niet voldoende op de hoogte heeft gesteld van de geschiedenis der Surinaamsche circulatiebank. Van het plan van Mr. Fabius om De Nederlandsche Bank met de circulatie in Suriname te belasten en daarnaast eene algemeene cultuur- en handelsbank op te richten, wilde de Heer Schoch niets weten. De wisselkoersen op Suriname zijn al 50 jaar normaal en de circulatie is steeds voldoende verzorgd.

Wat Curaçao aangaat, acht Mr. Schoch het wenschelijk, dat er eene circulatiebank komt met flinke dekking, die zorgen kan voor de noodige specie en wegvloeiing daarvan kan tegengaan door het op peil houden van de wisselkoersen. Tegen het voorstel van Mr. Fabius om De Nederlandsche Bank met de circulatie op Curaçao te belasten, heeft hij de volgende bezwaren:

1. De circulatie zal aan gevoelige schokken onderhevig zijn; het papieren ruilmiddel vloeit terug naar Nederland; de grove zilveren munt verdwijnt naar Venezuela en andere naburige landen; alleen de pasmunt (vooral de koloniale) blijft;

2. De wisselhandel wordt geheel uitgeschakeld; de banken, ook de op te richten handelsbank, zullen geen genoegzaam werk hebben.

3. De te stichten handelsbank zal een veel grooter kapitaal noodig hebben, dan wanneer ze zelf als circulatiebank optreedt.

Mr. Schoch beveelt ten slotte aan eene particuliere bank op Curaçao op te richten, die vooral wisselhandel zou drijven en aan wie zonder bindend octrooi de zorg voor de circulatie zou kunnen worden opgedragen. Tegen eene economische proefneming met bankpapier van De Nederlandsche Bank als circulatiemiddel in Curaçao had hij geen bezwaar.

Naar aanleiding van de bovenvermelde besprekingen met Minister Pleyte werd eene Commissie van 3 leden benoemd, om de zaak verder te onderzoeken. In die Commissie had, naast Mr. Schoch en Mr. Patijn, ook zitting Mr. Fabius. De taak van de Commissie zou in de eerste plaats zijn een onderzoek van het Curaçaosche bankwezen en een voorstel tot verbetering. Mocht de aard van dit voorstel daartoe aanleiding geven, dan zou ook het bankwezen van Suriname in beschouwing moeten worden genomen.

De Surinaamsche Bank mocht voortgaan met de uitwerking van haar plan tot oprichting van eene cultuurbank voor Suriname, maar hierbij steeds de mogelijkheid in het oog houden, dat deze instelling tevens als handelsbank voor Curaçao zou moeten fungeeren.

Het rapport van de Commissie is niet openbaar gemaakt. Wel bleek uit een en ander dat de Regeering zich het volgende ten doel stelde: De plannen tot oprichting van eene landbouwcredietbank in Suriname en een centrale West-Indische credietinstelling te Willemstad zouden gesteund worden. Aan De Surinaamsche Bank, die aandeel zou nemen in het stamkapitaal van de landbouwcredietbank en wier Hoofddirectie als Directie van de nieuwe bank zou optreden, zou een nieuw octrooi worden verleend. Daar de oprichters van de landbouwcredietbank in Suriname en de centrale bank op Curaçao dezelfde waren, zou eene eventuele samenvloeiing later zonder bezwaar kunnen geschieden. De regeling van de circulatie en de wisselkoersen op Curaçao zou eerst geschieden, als de op te richten centrale bank eenigen tijd had gewerkt. Over de opheffing van de Curaçaosche Bank en de overneming van de zorg voor de circulatie, enz. zou dan met De Nederlandsche Bank worden onderhandeld.

Uit het bovenstaande blijkt, dat van het oorspronkelijke plan-Fabius in zooverre zou worden afgeweken, dat De Surinaamsche Bank circulatiebank voor Suriname bleef en niet door De Nederlandsche Bank werd vervangen.

Door den loop der omstandigheden is het plan der Regeering slechts ten deele tot uitvoering gekomen. Bij Koninklijk besluit van 2 Juli 1918, No. 2, werd aan De Surinaamsche Bank een nieuw octrooi toegekend voor den tijd van 10 jaar (1 Juli 1918—1 Juli 1928). In hetzelfde jaar werd door De Surinaamsche Bank, den Koninklijken West-Indischen Maildienst, de Nederlandsche Handel-Maatschappij en de Rotterdamsche Bankvereniging de West-Indische Cultuurbank opgericht met een maatschappelijk

kapitaal van f 1.000.000.—, waarvan de helft werd gestort. De bank zou werkkapitaal verschaffen aan cultuurondernemingen in Nederlandsch-West-Indië onder hypothecair verband, voorschotten verleen en aan cultuurondernemingen onder bedrijfsverband, enz. De Directie werd gevoerd door de Hoofddirectie van De Surinaamsche Bank.

In hetzelfde jaar 1918 werd, eveneens te Amsterdam, de Nederlandsche Bank voor West-Indië opgericht. Stichters waren de Nederlandsche Handel-Maatschappij, de Koninklijke West-Indische Maildienst, de Koninklijke Nederlandsche Stoomboot Maatschappij, de Rotterdamsche Bankvereniging en De Surinaamsche Bank. De bank zou haar zetel hebben te Amsterdam en kantoren oprichten in de kolonie Curaçao, in de Staten van Zuid-en Midden-Amerika en op de eilanden van de Caraïbische Zee. Het doel der instelling was het uitoefenen van het bankiersbedrijf in den ruimsten zin des woords, meer in het bijzonder ter bevordering van het handels-, geld- en wisselverkeer van de Nederlandsch-West-Indische koloniën en de haar omringende landen en eilanden met Nederland en andere landen. Het kapitaal werd bepaald op f 5.000.000.—, waarvan f 1.000.000.— werd gestort. Tot directeur werd benoemd Mr. Dr. Dijkmeester, vroeger directeur van De Surinaamsche Bank te Paramaribo.

In Augustus 1919 stichtte de Nederlandsche Bank voor West-Indië een kantoor te Willemstad en in Maart 1920 te Caracas (Venezuela). Hoewel de Nederlandsche Bank voor verschillende groote maatschappijen (de Curaçaosche Petroleum-Maatschappij, de Mijnbouw-Maatschappij Curaçao, de Koninklijke West-Indische Maildienst, enz.) wissel- en incassozaken doet, voorts gelden à deposito neemt, gelegenheid tot sparen geeft, enz. zijn de zaken der instelling in de eerste jaren slechts langzaam vooruitgegaan. Ofschoon tot heden de jaarverslagen niet zijn openbaar gemaakt, is toch uit de gepubliceerde balansen en winst- en verliesrekening duidelijk gebleken, dat de uitkomsten van het bedrijf over de laatste jaren bevredigend zijn. Voor een behoorlijke reserveering is bovendien zorg gedragen.

Waar de toestand van één der in 1918 opgerichte West-Indische banken, t.w. de West-Indische Cultuurbank, niet rooskleurig is, valt het licht te begrijpen, dat aan samensmelting niet werd gedacht en dat ook aan de voorgenomen opheffing der Curaçaosche Bank niet werd begonnen. Sinds medio 1921 zijn de wisselkoersen tot normale verhoudingen teruggebracht, terwijl de circulatie steeds in voldoende mate van specie en pasmunt was voorzien.

Het denkbeeld om aan De Nederlandsche Bank de zorg voor den geldsomloop in Curaçao op te dragen kwam door een en ander vrijwel op den achtergrond.

In verband met de oprichting van de Curaçaosche Petroleum Industrie Maatschappij, de hervatting van de werkzaamheden van de Curaçaosche Sisal Maatschappij en de Santa-Barbara Phosphaatmijnen, de herleving van den scheepsbouw, het bouwen van nieuwe werven en de uitvoering van belangrijke werken van Gouvernementswege, ontstond er in 1918 in Curaçao gebrek aan geld. De zich openbarende behoefte aan ruilmiddelen werd nog verscherpt door het zgn. „oppotten” van grove zilveren munt en Curaçaosche bankbiljetten. Op grond daarvan werd bij verordening van 15 Januari 1918 (P. B. no. 11) er toe overgegaan om het bankbiljettenkapitaal van de Curaçaosche Bank van f 600.000.— te brengen op f 1.000.000.—. Een verzoek van den Kolonialen Raad om aanmaak van zilveren teekmunt van f 0.50, f 1.— en f 2,50 met een eigen Curaçaosche beeldenaar of ten minste met de duidelijke aanwijzing „Curaçao”, eenzelfde verzoek als reeds tusschen 1880 en 1899 herhaaldelijk was gedaan, werd door Minister Pleyte afgewezen. Deze toonde aan, dat door den gevraagden aanmaak de munteenheid met het moederland en de overige koloniën verbroken zou worden. De wijziging der Curaçaosche muntwet en de vervaardiging der nieuwe munten zou trouwens te lang duren, dan dat Curaçao daardoor redding uit den munt-nood zou kunnen verwachten.

Ten einde de afvloeiing van Nederlandsche en koloniale munt, hetzij wegens het aanwenden daarvan als remisemateriaal, hetzij wegens het bezigen voor aankoop buiten de kolonie van wissels op Nederland, tegen te gaan, werd bij verordening van 15 Maart 1918 (P. B. no. 14) de uitvoer van Nederlandsch gemunt goud en Nederlandsch en koloniaal gemunt zilver tijdelijk verboden. Op Curaçao kon de Gouverneur, op de overige eilanden de Gezaghebber, dispensatie van dat verbod geven.

(Wordt vervolgd.)

GESCHIEDENIS VAN DE NEDERLANDSCHE BOVENWINDSCHE EILANDEN IN DE 18DE EEUW

DOOR

PROF. DR. L. KNAPPERT

HOOFDSTUK V

KERK EN SCHOOL

§ 9. Natuurlijk vinden wij ook in onze gemeenten de kerkeraden, en onze bronnen stellen ons in staat er enkele mededeelingen over te doen ¹⁾. Van het zegel der gemeente op St. Eustatius bezit ik door de goede zorg van mijn vriend, den heer F. Bartelink te 's-Gravenhage, een fraaien afdruk in lak. In het midden ziet men in puin gevallen tempelpilaren. Daaromheen, op een in tweeën gedeelden krans, Sigillum Ecclesiae Insulae St. Eustatius. Weder daaromheen, in fraaie, scherpe Hebreuwsche letters, de woorden van Ps. 51, 20 (vertaald, luidend:) Doe in uw welbehagen Sion goed; herbouw de muren van Jeruzalem.

Voorts ook hier de commissarissen-politiek en wel in den verscherpten vorm, als op Curaçao, dat de commandeur q.q. voorzitter der vergadering is. Zoo althans later. In 1744 bericht Van Essen alleen nog maar, dat de heer gouverneur, d.i. dus Joh. Heyligher Pzn., alle vergaderingen van den kerkeraad bijwoont ²⁾. Maar 40 jaar later heet het reeds een oud gebruik, dat de commandeur in den kerkeraad praesideert, waartegen dan de predikant — gelijk altijd en overal en ook altijd vruchteloos — opkomt, be-toogende dat dit gebruik ingaat tegen den Monarch der Kerke en dat hij geroepen is die kerk te beschermen. Hij kon er gelukkig bijvoegen, dat dit verschil van standpunt geene verwijdering

¹⁾ Zie in mijne *Schets v. e. geschiedenis onzer handelskerken*, 1928, blz. 81—98 voor de kerkeraden over het gansche gebied.

²⁾ Van Essen aan X 30 Jan. 1744, port. no. 6 fol. 130^r.